

POSUDEK

na disertační práci Mgr. Romany Fojtové
Utváření identity místa vzhledem k historickému vědomí

Tematicky úzce založená, co do zpracování spíše na detaily orientovaná a svou povahou deskriptivní práce mgr. Romany Fojtové *Utváření identity místa vzhledem k historickému vědomí* se věnuje české protestantské komunitě z polského Zelova, která byla do Československa repatriována po druhé světové válce. V této souvislosti disertace chce být ... *sondou do budování nacionalistické perspektivy ve střední Evropě* (:8), aniž je ovšem podrobněji objasněn vztah této „sondy“ k obecnému zadání disertace a hlavně provedena komparace s budováním *nacionalistické perspektivy* v případech jiných komunit, respektive etnik. Teoreticko-metodologické otázky vztahu etnografie, respektive etnologie a historické sociologie, která je s tématem spojena, se autorka nevěnuje.

V případě „Zelovských“ šlo o evangelickou náboženskou skupinu, která přesídlila na území dnešního Polska ve druhé třetině 18. století. Hlavní pozornost autorka věnuje vnitřním pohybům v životě této skupiny a vnější pozornosti, která se jí věnovala ze strany českých badatelů ve století 19. a 20. Méně si všímá důvodů vysídlení, jeho opožděnosti oproti hlavní vlně exilu ve století předchozím, sociálnímu pozadí emigrace a případně stratifikačnímu prosazení emigrantů v novém prostředí. Skupina je vymezena čistě nábožensky a charakterizována jen některými specifickými rysy např. věděním o vlastní reformační tradici, identitotvornou vírou v návrat do opuštěné vlasti, faktem, že v Zelově nikdy neproběhl proces národního obrození atp. Zajímavé by jistě bylo srovnání forem náboženského života Zelovských a jejich hodnotových hierarchií třeba s Ochranovem.

Práce je rozčleněna do čtyř kapitol, opatřených *Úvodem*, *Závěrem*, *Seznamem zkratk*, *Seznamem zdrojů a literatury* a také ilustrativními *Přílohami*.

V *Úvodu* autorka podrobněji vykládá svůj badatelský záměr a formuluje údajně tři základní otázky práce (:11), totiž (1) „*jak tzv. „krajanství“ ovlivňovalo styky se Zelovem?*“, (2) *Jakou úlohu sehrál Spolek českých exulantů i navrátilců z Polska během repatriační akce a v prvních letech ČSR?*“, (3) *Co obsahuje vlastní vyprávění pamětníků. Jaké má formy a jak je předáváno?*“, které mají řešit význam ... *paměti, která je klíčová pro pochopení konstrukce identity*“ ve smyslu „*skupinové sounáležitosti*“, vytvářené „*participací na společném příběhu skupiny*“ (vše: 10). Na tomto základu se pak náročné otázky z názvu disertace po „*...utváření identity místa vzhledem k historickému vědomí*“ zdají nedořešené, a jejich výklad (i když na základě dobře zvolené sekundární literatury) nakonec zůstává spíše rétorický než analytický.

Není zcela zřejmé proč si autorka pro řešení svého problému zvolila právě zelovskou komunitu a její osudy, v čem je ta vhodnější než jiné pospolitosti, a především, co se její analýzou dá ukázat s ohledem na (ovšem málo rozpracovaný) vztah *identity místa k historickému vědomí*, tzn. chybí silná badatelská hypotéza, jejíž verifikace anebo falzifikace by rozšiřovala naše vědění jak o zvoleném problému, tak o zpracovaném materiálu.

První, poměrně rozsáhlá kapitola vykládá *Teoreticko-metodologická východiska* práce, specifikuje používané pojmy („exulant“, „krajan“, „etnicita“, „krajanská péče“, „národnost“ atp.), částečně se vyrovnává s existující literaturou o „Zelově“, informuje o

pramenech a vykládá základní problémy tématu „*paměť*“ a „*historické vědomí*“. Přitom se opírá s různým důrazem o práce Maurice Halbwachse, Aleidy a Jana Asmanových a Miroslava Hrocha (a některých dalších), o kterých ale referuje dost povšechně, aniž dotahuje relevanci jejich přístupů na vlastní problémy. Málo systematickou pozornost věnuje samotnému pojmu „*identita místa*“, který je s ohledem na zadání práce klíčový a který by měl být objasněn jak s ohledem na svůj původ, tak na své explikační možnosti. Ne vždy si také autorka uvědomuje nesouměřitelnost teoretických a světonázorových pozic jednotlivých autorů, jako třeba když vedle sebe beze všeho staví Hrochovo náročné, vnitřně strukturované pojetí kolektivní paměti jako „*funkce historického vědomí*“, a starší pojetí „*autority předků*“ („*udržující tradice*“ a „*aktualizující minulost*“) u H. Arendtové (:169).

Problémem se také může zdát relativní samostatnost tří obsahových kapitol disertace, presentovaných převážně chronologicky. Z nich v celkovém pořadí druhá (*Zelov v Polsku*) má spíše historickou povahu. Třetí (*Před odchodem z Polska a nově v ČSR*) se zaměřuje na dobová svědectví a informace, proplétající se s výkladem některých institucí (různých církví a konfesí, škol, sborů a spolků), které mají ozřejmit povahu náboženského života Zelovských, aniž je zodpovězena otázka po způsobech dekodování materiálu pocházejícího z různých dob a od různých autorů. Opakovaně se zdůrazňují (ale neanalyzují) prvky tradice (vzdělání, úcta k Písmu svatému, péče o jazyk atp.), prakticky žádnou pozornost autorka nevěnuje každodenním praktikám. Například ... *představení sociální reality Zelovských jako centra náboženského a společenského života* (:86) je z poloviny provedeno - nehladě na konfúzní formulaci tohoto tématu - popisem stavby neoklasicistního kostela (z roku 1825).

Čtvrtá kapitola (*V Československu*). Usiluje zachytit tvorbu nové identity po příchodu do Československa. Východiskem je jednak analýza institucí (aktivity spolku českých exulantů a navrátilců, projektu Zelovské kroniky atd.) a několika typů pamětí (Teofila Millera, Jana Jersáka, Emila Jelínka) případně beletristických pokusů, včetně dodatečně formulovaných odborných statí (Edity Štěříkové). I zde chybí vysvětlení způsobů jejich dekodování, což zvyšuje pocit nahodilého hromadění informací, dále uspořádaných jen kumulativně.

Disertační práci mgr. Romany Fojtové *Utváření identity místa vzhledem k historickému vědění* hodnotím na hraně její hájitelnosti. Materiál je nedostatečně strukturovaný, jen deskriptivní a velice málo přispívá k objasnění celkového zadání práce, nicméně jsme ochotni se připojit k hodnocení druhého oponenta.

Prof. Mgr. Miloš Havelka, CSc